

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA ALANINA YÖNELİK ÖZ-YETERLİKLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Analyzing the Social Studies Students' Self-Efficacy on Geography in Terms of Different Factors

Tahsin YILDIRIM²

Ünal ŞİMŞEK³

Özet

Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlikleri çeşitli değişkenlere göre analiz edilmiştir. Araştırma Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim görmekte olan 155 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak Karadeniz (2005) tarafından geliştirilmiş olan "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya alanına ilişkin Öz-Yeterlik İnancı" ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler kullanılan veri toplama tekniklerine uygun olarak analiz edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin ölçekten almış oldukları puanların cinsiyete ve coğrafya derslerine ilgi duyma değişkenlerine göre istatistiksel olarak farklılığını ortaya koymak için t-testi uygulanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerinin puanlarının lise türüne ve sınıf düzeyi göre farklılığını ortaya koymak için (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlikleri orta düzeydedir. Öğrencilerin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlikleri cinsiyet, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermezken, coğrafya derslerine ilgi duyma değişkenine göre derse ilgi duyan öğrenciler lehine anlamlı fark göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, öz-yeterlik, coğrafya eğitimi, coğrafya öz-yeterliği

Abstract

In this study, social studies students' self-efficacy on geography is analyzed in terms of different factors. The research was carried out with 155 students who study at Aksaray University, Faculty of Education, the Department of Social Studies. As data collecting tool, "Self-Efficacy belief of prospective teachers of Social Studies on geography" which was developed by Karadeniz (2005). The collected data was analyzed according to the given data collecting techniques. According to the study group students make up the points they have received from the scale of gender and geography classes of the variable interest to reveal the differences in statistical t-test applied. However, type of the graduated high school and the type of classroom to clarify the differences (ANOVA) was used. According to the research findings, the self-efficacy of the students of Social Studies is in medium level. As the Self-efficacy of the students on geography does not show a significant difference according to gender, type of the graduated high school and the type of classroom; according to the factor of showing interest to geography classes, it does show a significant difference in countenance of the students who show interest to this class.

Keywords: Social studies, self-efficacy, geography education, geography self-efficacy

¹Bu çalışmanın bir bölümü 8-10 Mayıs 2015 tarihleri arasında düzenlenen VII. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

²Yrd. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD., tyildirim@aksaray.edu.tr

³Arş. Gör., Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD., unalsimsek63@gmail.com

GİRİŞ

Öz-yeterlik kavramı farklı şekillerde tanımlansa da yapılan tanımlara bakıldığında ortak özelliklerinin bireyin bir işi yapmadaki kendine olan güveni ve inancı olarak özetlenebilir. Bandura (1997) tarafından bireyin bir işi düzenli ve başarılı bir şekilde yapma becerisine olan inancı şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise kişinin üstlenmiş olduğu bir görevi sonuçlandırabilecek yeteneğinin olduğuna inanmış olması öz-yeterlik olarak tanımlanabilir (Galpin, Senders, Turner ve Venter, 2003).

Öz-yeterlik algısının dört ana kaynağı bulunmaktadır. Bunlar tam ve doğru yaşantılar, sosyal modeller aracılığıyla dolaylı yaşantılar geçirmek, sosyal ikna ve kişinin içinde bulunduğu ruh hali olarak sıralanabilir (Arslan, 2008, s. 101-102). Öz-yeterlik inancında bireyin geçmiş deneyimleri başarı veya başarısızlıkları, tanıklık ettiği olaylar, heyecan ve korku gibi duygularının etkili olduğu belirtilmektedir (Akkoyunlu ve Orhan, 2003, s. 86). Öz-yeterlik algısı yüksek bireyler zorluklardan kaçmak yerine ortaya çıkan sorunların çözümü için çaba gösterirler. Ayrıca öz-yeterlik algısı yüksek olan bireyler ısrarcı ve sabırlı olurlar (Aşkar ve Umay, 2001, s. 1). Öz-yeterlik algısı düşük olan bireyler de sorumluluk alma ve bir işe güdülenme oranı düşüktür. Bu bireyler sorumluluk üstlenmekten kaçınırlar. Zor bir durum karşısında motivasyonlarını artırarak başarıya ulaşmayı düşünmeyip bunun tersi durumu düşünürler (Bandura, 1994, s. 72).

Öz-yeterlik inancı bireyin yeteneklerinden ziyade bu yetenekleri konusundaki algılarıdır. Belirli bir alanda yetenekli olup öz-yeterlik algılarının düşük olmasından dolayı başarısız olan bireyler olduğu gibi öz-yeterlikleri yüksek olan ancak sınırlı yeteneklerini bu güvene bağlı olarak başarılı bir şekilde kullanabilen bireyler de vardır. Bu durum, bireylerin davranışları ile gerçek kapasitelerinin ve performanslarının farklı özellikler gösterdiğini ortaya koyması açısından önemlidir (Karademir, 2010, s. 2035). Öz-yeterlik inancının, öğrencilerin performanslarına, iletişimlerine ve akademik başarılarına aracılık etmede duyarlı olduğu vurgulanmaktadır. Performans değişikliklerinin, öğrenme yöntemlerinin ve akademik başarının, öz-yeterlik inancını etkilediği söylenebilir (Akbulut, 2006, s. 30).

Özel alan bilgisi ve pedagojik uzmanlık gerektiren bir meslek olan öğretmenlik için öz-yeterlik oldukça önemlidir. Öz-yeterliği yüksek olan öğretmenlerin öğretime yönelik istek ve çabalarının daha fazla olduğu bunun yanı sıra derslerde zamanı kullanma ve sınıf yönetimi konusunda da daha etkili oldukları belirtilmektedir (Karadeniz, 2005, s. 64). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerde öz-yeterliğin nedeni önemli olduğu görülmektedir. Öğretmenlerde öz-yeterliğin yüksek olması için belirli bir bilgi, yetenek ve inanmışlığın olması gerektiği düşünüldüğünde öğretmen adayı kendisini pedagojik yönden geliştirirken aynı zamanda alan bilgisi yönüyle de geliştirmelidir. Sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim görmekte olan öğrenciler mezun olduklarında sosyal bilgiler öğretmeni unvanını kazanacaklardır. Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri lisans öğrenimleri sırasında belirli bir alan bilgisi yeterliliğini kazanmak durumundadırlar. Nitekim meslek yaşamları süresince nitelikli ve verimli bir öğretmen olabilmeleri için bu gereklidir. Sosyal bilgiler dersinin temel amacının etkili vatandaş yetiştirmek olduğu düşünüldüğünde bu dersin ortaokullarda ne derece önemli olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Öğrencilerin temel bilgileri kazanmalarının yanı sıra değer ve tutumlarının gelişmesine de katkı sağlayan sosyal bilgiler derslerinin ayrıca öğrencilerin sosyalleşmesine de önemli katkı sağladığı belirtilmektedir (Kan, 2006, s. 537).

Farklı disiplinleri içinde barındıran ve bunların sarmal bir yapı halinde öğretilmesini amaçlayan sosyal bilgiler dersi içerisinde coğrafya önemli bir yere sahiptir. Coğrafya öğretimi ile öğrencilerde coğrafi bilinç ve becerilerin gerçekleşmesi amaçlanır. Bu sayede bireyin yaşamda ve toplum içinde hayata daha sağlam bakabilmesi hedeflenir (Ünlü, 2011, s. 2156). Coğrafya öğretiminin öğrencilere değer kazandırmada ve etkili bir vatandaş yetiştirmede çok önemli bir araç olduğu söylenebilir. Bu açıdan sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterliklerinin ne düzeyde olduğu önem taşımaktadır. Lisans öğrenimleri sırasında coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik inancını kazanan sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri meslek hayatlarında daha başarılı olacaklardır. Ayrıca sosyal bilgiler öğretim programının temel amacı olan milli ve manevi değerlere bağlı etkili vatandaş yetiştirme konusunda da kendilerinden bekleneni yerine getirmede etkin bir rol üstleneceklerdir.

Araştırmanın amacı; coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi alanlarına yönelik yapılan araştırmalar eğitim öğretimin hemen her kademesinde coğrafya öğretiminde birtakım sorunların olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeple mezun olduklarında coğrafya öğretiminde yaşanan sorunların çözümünde öğretmen olarak görev alacak olan öğrencilerin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik düzeylerinin belirlenmesi önemlidir. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim görmekte olan öğrencilerin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlikleri cinsiyet, sınıf türü, lise türü, coğrafya derslerine ilgi duyma değişkenlerine göre incelenmiştir. Bu değişkenler çerçevesinde toplanan veriler analiz edilerek elde edilen bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik düzeylerinin ortaya konulması ve çeşitli öneriler sunulması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizlerine dair bilgiler yer almaktadır.

Araştırma Deseni

“Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Öğrencilerinin Coğrafya Alanına Yönelik Öz-Yeterliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı bu çalışma betimsel tarama yönteminde desenlenmiştir. Betimsel taramada çalışmaya dahil olan her şey tam ve dikkatli bir şekilde ifade edilmeye çalışılır bununla birlikte çalışma kapsamındaki her şey kendi koşulları içerisinde açıklanmaya çalışılır (Karasar, 2010; Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören 155 öğrenciye “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Alanına İlişkin Öz Yeterlik İnancı Ölçeği” uygulanmıştır. Çalışma grubuna ait sayısal veriler Tablo 1 de verilmiştir.

		F	%
Cinsiyet	Bayan	90	58.1
	Erkek	65	41.9
	Toplam	155	100
Sınıf	1.Sınıf	40	25.8
	2.Sınıf	41	26.5
	3.Sınıf	31	20
	4.Sınıf	43	27.7
	Toplam	155	100

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, nicel veriler Karadeniz (2005) tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Alanına İlişkin Öz Yeterlik İnancı Ölçeği" aracılığıyla toplanmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin profil özelliklerinin belirlenmesi amacıyla anket formu kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler, kullanılan veri toplama tekniklerine uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın değişkenleri ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına ilişkin öz yeterlik inancı ölçeğinden elde edilen toplam puanlar arasındaki ilişkileri belirleyebilmek için farklı analiz teknikleri kullanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalında öğrenim görmekte olan öğrencilerin coğrafya alanına ilişkin öz yeterlik inancı ölçeği puanlarının cinsiyete ve coğrafya derslerine ilgi duyma türüne göre istatistiksel olarak farklılığını ortaya koymak için t-testi uygulanmıştır. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalı öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz yeterlik inancı ölçeği puanlarının sınıf düzeyi ve lise türüne göre nasıl bir farklılık gösterdiğini ortaya koymak için de ANOVA testi yapılmıştır. Yapılan analizler bulgular kısmında tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmaya katılan öğrencilerin “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Alanına İlişkin Öz Yeterlik İnancı Ölçeği” nden elde edilen toplam puanlarıyla değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koyan analiz sonuçları yer almaktadır.

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Bayan	90	60.16	7.16	154	1,301	,195
Erkek	65	61.80	8.50			

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (t= 1,301 p>.05). Bu bulgu, öğrencilerin coğrafya öz-yeterlik puanlarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermektedir.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA ALANINA YÖNELİK ÖZ-YETERLİKLERİNİN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tablo 3: Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının sınıf türüne göre betimsel analizi

Sınıf Türü	N	\bar{X}	S
Birinci sınıf	40	60,520	8,95570
İkinci sınıf	41	61,6585	7,08382
Üçüncü sınıf	31	59,3871	7,23730
Dördüncü sınıf	43	61,4545	7,70821
Toplam	155	60,8590	7,77710

Tablo 3 sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, sınıf türü bazında ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek tutuma 2. sınıfların sahip olduğu, bunu sırasıyla 4., 1. ve 3. sınıfların izlediği görülmektedir. Başka bir anlatımla, öğrencilerin sınıf düzeyleri, onların coğrafya öz-yeterlikleri üzerinde anlamlı bir belirleyici unsur olmamıştır.

Tablo 4: Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının sınıf türüne göre ANOVA sonuçları

Sınıf türü	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	113,439	3	37,813		
Gruplarıçi	9261,458	152	60,931	.621	.603
Toplam	9374,897	155			

Tablo 4 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, sınıf türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (F=.621 p>.05). Bu bulgu, öğrencilerin coğrafya öz-yeterlik puanlarının okudukları sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermektedir.

Tablo 5: Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının lise türüne göre betimsel analizi

Sınıf türü	N	\bar{X}	S
Anadolu İmam Hatip Lisesi	4	66,7500	2,98608
Anadolu (Düz) Lise	123	60,5691	7,43505
Meslek Lise	10	60,4000	11,63520
Çok Programlı Lise	11	63,9091	9,23531
Anadolu Öğretmen Lisesi	2	59,0000	4,24264
Açık Öğretim Lise	5	57,8000	7,12039
Toplam	155	60,8590	7,77710

Tablo 5 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının dağılımında, en yüksek puana anadolu imam hatip lisesi mezunlarının sahip olduğu, bunu sırasıyla çok programlı lise, anadolu (düz) lise, meslek lisesi, anadolu öğretmen lisesi, açık öğretim lisesi mezunlarının izlediği görülmektedir. Başka bir anlatımla, öğrencilerin lise türleri, onların coğrafya öz-yeterlikleri üzerinde belirleyici bir unsur olmamıştır. Çalışma grubunda fen lisesi mezunu öğrenci olmadığından bu lise türüyle ilgili her hangi bir istatistiksel işlem yapılamamıştır.

Tablo 6: Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının lise türüne göre ANOVA sonuçları

Lise türü	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	311,876	6	51,969		
Gruplarıçi	9063,022	149	60,826	.855	.530
Toplam	9374,897	155			

Tablo 6 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (F=.855 p>.05). Bu bulgu, öğrencilerin coğrafya öz-yeterlik puanlarının eğitim almış oldukları lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değişmediğini göstermektedir.

Tablo 7: Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının coğrafya derslerine ilgi duyma türüne göre t-testi sonuçları						
Coğrafya derslerine ilgi duyma	N	\bar{X}	S	Sd	t	p
Evet	140	61.33	7.66	154	2.370	.019
Hayır	15	56.40	7.65			

Tablo 7 incelendiğinde, sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, coğrafya derslerine ilgi duyma türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($t=2.370$ $p<.05$). Bu bulgu, öğrencilerin coğrafya öz-yeterlik puanlarının coğrafya derslerine ilgi duyma türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değiştiği göstermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir. Elde edilen bu sonuç Geçit ve Beldağ (2014), Uslu (2014), Yenice (2012), Gökçe (2010), Karadeniz ve Özdemir (2006), tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ancak Coşkun (2007) tarafından yapılan çalışmada erkek öğretmen adaylarının öz-yeterliklerinin bayan öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Akengin, Şahin, Kaya, Bengiç ve Sargın (2010) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazı genel coğrafya konuları ve bunların öğretimi ile ilgili öz-yeterlik algıları” adlı çalışmasında cinsiyet değişkenine göre genel coğrafya konularına yönelik öz-yeterlilik inanç düzeylerinin bayan öğretmen adayları lehine anlamlı farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgular araştırmamızın sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Bu durum araştırma gruplarının farklılığı ile açıklanabilir. Yapılan çalışmaların geneline bakıldığında ise öz-yeterlik ile cinsiyet değişkeni arasında farklı sonuçların ortaya konulması cinsiyetin öz-yeterlilik üzerinde doğrudan etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf değişkenine göre yapılan analizde en yüksek puan ikinci sınıf öğrencilerine aitken $\bar{X} = 61,6585$, en düşük puan $\bar{X} = 59,3871$ üçüncü sınıf öğrencilerine aittir. Sınıf türlerine göre yapılan analizde araştırmaya katılan 155 öğrencinin ortalama puanı ise $\bar{X} = 60,8590$ dır. Tablo 3 incelendiğinde 1., 2., 3., 4. sınıf öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik puanlarının birbirine yakın olduğu söylenebilir. Tablo 4 incelendiğinde ise öz-yeterlik puanlarının sınıf türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Akkuş (2013) tarafından yapılan çalışmanın bulguları da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinde, öğrenim gördükleri sınıflara göre tüm boyutlarda anlamlı bir fark olmadığı yönündedir. Yenice (2012) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir sonuç tespit edilmiştir. Benzer araştırmalarda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre öz-yeterliklerinin farklılaşmaması başka bir anlatımla sınıf seviyesi arttıkça öz-yeterlik puanlarının yükselmemesi sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerine öğrenimleri süresince beceri, inanç, yetenekler gibi öz-yeterliliği geliştirici bir ortam sunulmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada kullanılan ölçekten elde edilen puanların yorumlanmasında 59 puan ve aşağısı düşük puanlar, 60-82 arasındaki puanlar orta düzeyde puanlar, 83 ve yukarısı yüksek puanlar olarak kabul edilmektedir (Karadeniz ve Özdemir, 2006). Araştırmaya katılan 155 öğrencinin ortalama puanının $\bar{X} = 60,8590$ olduğu düşünüldüğünde sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç Coşkun (2007) tarafından 158 öğretmen adayı ile gerçekleştirilen “Erzurum’daki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik seviyeleri üzerine bir inceleme” başlıklı çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Karadeniz ve Özdemir (2006) tarafından yapılan ve 184 sosyal bilgiler öğretmeni adayı ile gerçekleştirilen “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inançları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği)” başlıklı araştırmanın bulguları da sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğu sonucuyla benzerlik göstermektedir. Sözcü, Oğuz ve Aydınöz (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretimine ilişkin öz-yeterlik algılarının orta düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde mezun olduklarında sosyal bilgiler öğretmeni olacak olan öğrencilerde orta seviyede olan bu beceri ve inancı geliştirici bir takım düzenlemelerin gerekli olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanları lise türüne göre incelendiğinde en yüksek puana anadolu imam hatip lisesi mezunlarının sahip olduğu, bunu sırasıyla çok programlı lise, anadolu (düz) lise, meslek lisesi, anadolu öğretmen lisesi, açık öğretim liselerinin izlediği görülmektedir. Lise türüne göre grup içi ve gruplar arası analiz sonuçlarına bakıldığında ise sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterlik inancı ölçeği puanlarının, lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F=.855$ $p>.05$). Bu bulgu, Akengin ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu sonuç sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya öz-yeterliklerinin mezun oldukları lise türüne göre farklılaşmadığı ve

öğrencilerin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterliklerinin mezun oldukları lise türü fark etmeksizin birbirine yakın olduğunu göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına ilişkin öz-yeterliklerinin coğrafya derslerine ilgi duymaya göre dersler ilgi duyan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($t=2.370$ $p<.05$). Bu bulgu, öğrencilerin coğrafya öz-yeterlik puanlarının coğrafya derslerine ilgi duyma türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değiştiğini göstermektedir. Bu durum öğrencilerin coğrafya derslerine olan ilgisinin artmasıyla öz-yeterliğin doğru orantılı olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya öz-yeterliklerinin artırılması isteniyorsa derslerin daha ilgi çekici hale getirilmesi gerektiğini de göstermektedir. Nitekim Gökçe (2010) tarafından yapılan araştırmada coğrafya derslerinde farklı strateji ve etkinliklerin kullanılmasının sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya derslerine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Coşkun (2007) tarafından yapılan araştırmada da benzer bir durum dikkati çekmektedir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafi kavramlar konusunda kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu sorunun çözümünde sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı kapsamında yer alan coğrafya derslerinde kavram öğretimine daha fazla yer verilmesi gerektiğini ve derslerde kullanılan yöntem ve uygulamaların artırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu sayede sosyal bilgiler öğretmen adaylarında kendine olan güvenin artacağından bahsedilmektedir. Demirkaya ve Ayas (2015) tarafından yapılan “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine ilişkin algıları” başlıklı çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarını büyük çoğunluğunun lisans öğrenimleri süresince gördükleri coğrafya derslerinin klasik yöntemlerle işleniyor olduğunu belirttikleri sonucuna varılmıştır. Bu durumun öğrencilerin coğrafya derslerine olan ilgisini azalttığı bunun giderilmesi için coğrafya derslerinin yenilikçi teknoloji ve ders materyalleriyle donatılmış coğrafya laboratuvarlarında işlenmesinin derslere olan ilgiyi artıracığı belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar coğrafya derslerine ilgi duyan öğrencilerin öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer araştırma sonuçları da derse ilgi duyanın öğrencilerde başarıyı ve kendine olan güveni artırdığını göstermektedir. Bu sonuçlar; sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterliklerinin artırılması için öncelikle derslere olan ilgilerinin artırılması gerekliliğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçları dikkate alındığında sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Cinsiyet, sınıf ve mezun olunan lise türünün öğrencilerin coğrafya öz-yeterlikleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Ancak derse ilgi duyma değişkenine göre derse ilgi duyan öğrenciler lehine anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin coğrafya öz-yeterliklerinin artırılması için öncelikle mevcut programdaki coğrafya derslerine ilgilerinin artırılması gerekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin derslere olan ilgisini azaltan problemlerin minimize edilmesi için öncelikle milli eğitim bakanlığının çalışma yapması gerekmektedir. Nitekim Gökçe (2010) tarafından yapılan araştırma sonuçlarının öğretmen atama sorunlarının sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin derslere olan ilgisini azatlığını ortaya koymaktadır. Yükseköğretimde öğretim ortamının planlayıcısı olan öğretim üyelerinin ise öğrencilerin derse ilgisini artırma konusunda derslerinde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları önerilmektedir. Ayrıca öz-yeterlik; bilgi, beceri, yetenek ve öz güven olarak düşünüldüğünde çalışma konusu olan coğrafya öz-yeterliğin öğrencilerde artırılması için sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer alan coğrafya derslerinin artırılması ve bu derslerde öğrencilere bilgi, beceri, yetenek ve öz güvenlerini artırıcı ortamların sunulması önerilmektedir.

Kaynakça

- Akbulut, E. (2006). Müzik öğretmeni adaylarının mesleklerine ilişkin öz yeterlik inançları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 24-33.
- Akengin, H., Tunç, Şahin, C., Kaya, B., Bengiç, G. & Sargın, S. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bazı genel coğrafya konuları ve bunların öğretimi ile ilgili öz-yeterlik algıları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 78-97.
- Akkoyunlu, B. & Orhan, F. (2003). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi (Böte) bölümü öğrencilerinin bilgisayar kullanma öz yeterlik inancı ile demografik özellikleri arasındaki ilişki. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(3), 86-93.
- Akkuş, Z. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz yeterlik inanç düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 102-116.
- Arslan, A. (2008). Öğretmen adaylarının bilgisayar destekli eğitim yapmaya yönelik tutumları ile öz-yeterlik algıları arasındaki ilişki. *Electronic Journal of Social Sciences*, 7(24), 101-109.
- Aşkar, P. & Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğretmen adaylarının bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-8.
- Bandura, A. (1994). *Self-efficacy. in, vs ramachaudran (Ed.)*. Encyclopedia of Human Behavior, 4, 71-81.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coşkun, O. (2007). Erzurum'daki sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına yönelik öz yeterlik seviyeleri üzerine bir inceleme. *K. Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 201-221.
- Demirkaya, H. & Ayas, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya öğretimine ilişkin algıları. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(11), 503-518.
- Galpin, V. C., Senders, I., Turner, H. & Venter, B. (2003). Gender and educational background and their effect on computer self- efficacy and perceptions. Technical Report TR-Wits-CS- 2003-0, University of the Witwatersrand, *School of Computer Science*.
- Geçit, Y. & Beldağ, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya alanına yönelik öz-yeterlik seviyelerinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi (Rize İli Örneği). *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 9(4), 353-363.
- Gökçe, N. (2010). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine yönelik tutumları. *E-Journal Of New World Sciences Academy Education Sciences*, 5(4), 2072-2083.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 537-544.
- Karademir, N. (2010). Coğrafya öğretmenlerinin alanlarına ilişkin öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 5(4), 2034-2048.
- Karadeniz, C. & Özdemir, N. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına ilişkin öz yeterlik inançları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 23-30.
- Karadeniz, C. (2005). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya alanına ilişkin öz yeterlik inancı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 63-69.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, (21.Baskı)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sözcü, U., Oğuz, S. & Aydınöz, D. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularının öğretimine ilişkin öz yeterlikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 155-178.
- Uslu, S. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel alan yeterliliğine ilişkin öz-yeterlik inançlarının incelenmesi*. (Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Ünlü, M. (2011). Coğrafya derslerinde coğrafi becerilerin gerçekleşme düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 2155-2172.
- Yenice, N. (2012). Öğretmen adaylarının öz -yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(39), 036-058.